

Вероніка Ярмач

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ СЕРБСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКИМ СТУДЕНТАМ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У статті узагальнено попередній досвід авторки у галузі викладання спорідненої сербської мови українським студентам. Особливий акцент зроблено на необхідності перегляду співвідношення лінгвальних і екстралінгвальних складників та засадничих методологічних принципів репрезентації спорідненої південнослов'янської мови в українському лінгвоцивілізаційному середовищі епохи глобалізації. Крім негативних наслідків глобалізації для розвитку і викладання слов'янських мов, розглянуто потужні потенційні можливості використання інтерактивних засобів, які відкривають нові перспективи для вивчення сербської мови в Україні.

Ключові слова: методика викладання сербської мови, глобалізація, принципи викладання сербської мови, лінгвальні та екстралінгвальні складники, опрацювання сербської лексики, презентація сербської фонологічної системи та акцентуації.

Вступ. У комплексі нагальних завдань сучасної лінгводидактики чільне місце посідає проблема коригування й удосконалення методики викладання споріднених слов'янських мов як іноземних в умовах глобалізації. Парадоксально, але, попри генетичну спорідненість сербської і української мов, доводиться визнати той прикрий факт, що нині українські студенти-філологи виявляють набагато більший інтерес до англійської мови та обізнаність з історією, скажімо, Великої Британії і США, ніж до мови і реалій слов'янської країни, з народом якої їх об'єднує спільне походження та багатовікові традиції історико-культурної взаємодії.

Спираючись на дослідження провідних сучасних фахівців, академік М. Івич визначає глобалізацію як явище, в основі якого лежить реалізація максимально швидкого обміну інформацією та реалізації інформаційного потоку між окремими особами, установами та різноманітними організаціями у процесі користування електронними пристроями з метою комунікації (Івиць, 2007). Процесом, який супроводжує глобалізацію, є нестримне проникнення англійської мови в усі сфери, де використовуються ці електронні ресурси. Попри позитивні моменти, можливість доступу до практично необмеженого обсягу інформації, безперешкодного та швидкого обміну цією інформацією процес глобалізації неминуче супроводжується низкою негативних наслідків. Серед них варто передусім відзначити потужний тиск англійської мови на мови невеликих слов'янських народів, «мовний імперіалізм», певне

спотворення мовної картини світу в менталітеті носіїв слов'янських мов, надмірне проникнення іншомовної лексики та неологізмів і, як наслідок, небезпеку втрати національної ідентичності, самобутності, національної мови, культури та інтересу до споріднених слов'янських мов, зокрема, південнослов'янських, які на тлі східно- і західнослов'янських мов вирізняються неповторним колоритом, певною архаїкою і пікантною орієнтальною забарвленістю.

Торкаючись комплексу загальних питань мовного аспекту глобалізації, Д. Бегенишич слушно зазначає, що «попри усі тлумачення, глобалізація в мовному аспекті не є лише сучасним феноменом, не є вона і чимось зовсім новим. І раніше протягом окремих історичних періодів траплялося таке, що домінувала певна мова. В античну добу в Європі латина і грецька були мовами загальної комунікації, культури й освіти, в епоху середньовіччя це стосувалася переважно латини, із приходом просвітництва з'явилася французька мова, романтизм приніс німецьку, нині такою мовою є англійська» (Бегенишич, 2014, с. 57). Звісно, що глобалізація призводить до негативних наслідків і стосовно самої англійської мови, адже в процесі користування електронними засобами комунікації продукується гібридний продукт, насичений усілякими огріхами, спричиненими тією обставиною, що користувачі такого різновиду англійської мови не володіють нею достатньою мірою (детальніше про це див.: Ивић, 2007, с. 7–10).

Переконливі висновки М. Івич щодо негативних наслідків глобалізації для англійської мови перегукуються із тезами інших авторитетних лінгвістів. Відома дослідниця С. Тер-Мінасова визначає, чим загрожує статус англійської мови як глобального засобу комунікації самим англомовним народам: звуженням світогляду у зв'язку із небажанням і відсутністю потреби вивчати іноземні мови; виникненням лінгвістичної еліти, що складається з носіїв мови, яка може використовувати англійську з корисливою метою, в тому числі й для маніпуляцій у різних сферах. Крім того, на думку авторки монографії «Війна і мир мов та культур», «...мова – це не лише бар'єр, котрий розділяє народи, але й щит, який захищає національну ідентичність і самобутність, англомовні народи, віддавши свою рідну мову до чужих «міжнародних» рук, втратили власний щит... Оскільки англійську мову віддано для користування й у власність усьому світові, усі народи, а надто невеликі, підлаштовують її під свою культуру, свій менталітет і під свою мову, тобто створюють свій варіант англійської мови. ...Коли однією мовою користуються мільйони різних людей, це не може не відбитися на рівні і якості цієї мови» (Тер-Мінасова, 2007, с. 266-267).

Про негативні наслідки глобалізації і засилля комп'ютерів говорить і znana сербська письменниця, театральний режисер і дипломат В. Огненович: «Не знаю, скільки фаз має цифрова епоха, але досвід великих прогресивних змін, які уже відбулися, демонструє нам певну небезпеку, яку несе в собі надмірна сила машини. ...Коли акумуляція фактів витіснить тлумачення, машина узагальнить усі наші таємниці, мислення стане зайвим через здатність машини знаходити найкоротший шлях вирішення, а ми станемо людьми-мушлями. У культурному сенсі ми будемо глобальним “Макдональдсом” (Ognjenović, 2018). Крім того, в інтерв'ю про свій новий роман «Максимум» В. Огненович б'є на сполох у зв'язку із ще однією проблемою, безпосередньо пов'язаною із глобалізацією: ідеться про те, що хороша література стрімко втрачає читачів (детальніше про це див.: Ognjenović, 2018). У цьому контексті

варто навести й таке образне висловлювання С. Тер-Мінасової: «Смерть мови і культури під впливом глобальної мови – це крайній випадок, але головна небезпека – це нівелювання національних культур, перетворення їх на такий собі пересічний загальнолюдський сурогат, позбавлений національних особливостей бачення світу. Метафорично висловлюючись, замість буйного яскравого різнобарв'я левад людство отримає акуратно підстрижену зелену галявинку» (Тер-Минасова, 2007, с. 255). На жаль, глобалізація спричиняє певну загрозу і для сербської мови. Про це, зокрема, говорить відомий лінгвіст М. Телебак, який наголошує, що мова для народу є не тільки засобом комунікації, а й розвитку культури й науки, інструментом необмеженого поширення інформації і передачі останньої в часі й просторі прийдешнім поколінням. Особливий же акцент учений робить на необхідності захисту й збереження кирилиці як традиційного письма сербів (детальніше про це див.: Телебак, 2015).

Теоретичне підґрунтя. Теоретичні підвалини вивчення сербської мови як іноземної в інослов'янському середовищі було закладено ще в другій половині ХХ століття. Особливий внесок у цю справу зробили викладачі філологічного факультету Белградського університету (Республіка Сербія), які водночас стояли біля джерел заснування Міжнародного Славістичного Центру (МСЦ) при згаданому факультеті. Міжнародний славістичний центр уже протягом п'ятдесяти років органічно поєднує в своїй діяльності теоретичні і практичні аспекти викладання сербської мови і літератури студентам, науковцям та викладачам сербської мови за кордоном. Безцінним внеском до скарбниці культурного взаємообміну стали праці теоретичного і практичного характеру засновників МСЦ, зокрема розвідки Б. Станковича стосовно тлумачення актуальних теоретичних і методичних питань вивчення сербської мови як іноземної, питань стану і перспектив порівняльних досліджень сербської та інших слов'янських мов (див., напр.: Станкович, 2000, с. 7–18; Станковић, 2002, с. 225–230), наукові розробки Б. Терзича, – одного із засновників МСЦ і піонера в галузі контрастивного дослідження сербської і української мов (Терзић, 1993, с. 153–157; Терзић, 1996, с. 101–105; Терзић, 1999, с. 1–25), праці академіка П. Піпера (Пипер, 2003, с. 1–296; Пипер, 2010, с. 241–261); праці контрастивного спрямування Л. Попович (Поповић, 1991, 74–86; Поповић, 2014, с. 1–464; Поповић, Ярмач, 2010, с. 263–280); Б. Тошовича (Тошович, 1985, с. 171–194; Тошович, 2006, с. 1–35); статті В. Крайшник і Н. Маринковича про багаторічний досвід діяльності центру сербської мови на філологічному факультеті Белградського університету (Крайшник, Маринковић, 2002, с. 263–266); розвідки К. Кончаревич про роль і місце рідної мови в підручниках інослов'янської мови (Кончаревич, 2000, с. 366–374) та інші праці. В Україні традиції теоретичних і практичних аспектів викладання сербської мови як іноземної продовжували і продовжують А. К. Смольська, яка, зокрема, опікувалася роллю текстів у вивченні сербської мови в Україні (Смольська, 2002, с. 231–236); І. П. Бондар (Бондар, Ярмач, 2001, с. 12–23); В. І. Ярмач (Ярмач, 2001, с. 1–504; Ярмач, 2001, с. 245–255; Ярмач, 2002, с. 249–259; Ярмач, 2003, с. 222–230), Л. М. Стеблина-Рудякова (Стеблина, 2009, с. 203–234; Стеблина, 2018, с. 87–92). Викладанням сербської мови як іноземної в Болгарії опікується Т. Дункова (Дункова, 2000, с. 253–261), у Франції – П.-Л. Тома (Тома, 1998, с. 99–101; Тома, 2005, с. 229–238).

Попри багаті традиції, вплив глобалізації на слов'янський світ вимагає доволі серйозного коригування й подальшого розвитку теоретичного підґрунтя

викладання сербської мови як іноземної в україномовному середовищі, а також адекватного використання інтерактивних та мультимедійних засобів.

Методи та матеріал дослідження. Обираючи комплекс *методів*, необхідних для дослідження обраної лінгвістичної проблеми, ми намагалися взяти за основу відому тезу академіка О. С. Мельничука, що стосується методології наукового дослідження. Ця методологія, на думку науковця, має складатися з філософських основ, загальнонаукових принципів і конкретних наукових методів. Крім того, у методології кожної науки лінгвіст виокремлює декілька основних моментів, а саме: вибір і відмежування об'єкта дійсності; визначення мети конкретного дослідження у співвіднесеності з метою вивчення предмета в цілому; оцінку ступеня відповідності результатів проведеного дослідження поставленим перед ним цілям (конкретніше про це див.: Мельничук, 1991, с. 3).

Екстраполюючи ці класичні тези на викладання сербської мови в Україні, до основних методів варто зарахувати такі: описовий та емпіричний; ретроспективне осмислення науково-методичної літератури; методи науково-методичного аналізу й синтезу; метод компаративного аналізу мовного матеріалу; зіставний аналіз фонетичних, акцентуаційних та лексичних особливостей сербської та української мов; метод добору відповідних текстів та аудіоматеріалу. Для класифікації різнотипних мовних фактів, які стосуються реалізації засобів граматичного позначення часу в сербському художньому дискурсі, було залучено типологічний метод.

Результати дослідження

1. Глобалізація по-різному вплинула на соціально-політичні обставини у слов'янському світі, проте згаданий процес наклав значний відбиток на викладання сербської мови в українському лінгвоцивілізаційному середовищі. З одного боку, методика викладання іноземних мов є достатньо розробленою дисципліною, тож для вивчення сербської мови як іноземної, безумовно, значною мірою важливими є ті ключові принципи, які стосуються опанування будь-якої іноземної мови. З іншого боку, логіка підказує, що мають рацію фахівці, котрі акцентують на необхідності розмежування викладання сербської мови для слов'ян (а серед них і для східних слов'ян) та для іноземців, що належать до інших етнічних груп. Отже, зупинімося на певних релевантних аспектах, які сьогодні диктує мовна реальність.

Відчутний вплив на зниження інтересу української студентської аудиторії до сербської мови справила, звісно, вибухова геополітична ситуація на Балканах, розпад СФРЮ, агресія НАТО проти СР Югославії 1999 р., драматичні події, пов'язані з відокремленням Косова, «демонізація» Сербії у ЗМІ, загальна несприятлива економічна ситуація в Сербії й в Україні та низка інших чинників. Аналіз ситуації, що склалася, нашою метою є необхідність, по-перше, *посилення екстралінгвального чинника* у викладанні, а, по-друге, – *переформатування і збалансування теоретичного і практичного аспектів* подачі мовного матеріалу. Специфіка полягає в поєднанні теоретичного підґрунтя із чисто практичними завданнями прикладного характеру. Запорука успіху – вдале поєднання лінгвальних і екстралінгвальних чинників. Отже, першим кроком (надто для студентів-початківців) має бути *стимуляція загального інтересу до Сербії*, який, на відміну, від попередніх періодів, у студентської аудиторії здебільшого невеликий. Підхід до викладання сербської мови як іноземної в Україні передбачає обов'язкову презентацію лінгвоукраїнознавчої тематики, ознайомлення студентів із цікавими фактами з

буремного минулого і сьогодення цієї країни. Чільне місце в цьому контексті посідає, зокрема, поява сербів на балканському півострові; битва на річці Мариці; Косовська битва; переселення сербів; перше сербське повстання; друге сербське повстання тощо. Заняттям з мови мають передувати: *живі розповіді про відомих історичних осіб* (Стефана Неманю; короля Милутина; короля Душана Сильного; відомих діячів сербської середньовічної держави – царя Лазаря і царицю Мілицу; Вука Бранковича; деспота Стефана; Мілоша Облича; гайдука Велька; представників династії Карагеоргієвичів; династії Обреновичів – короля Мілана і королеву Наталію; убивство короля Олександра в Марселі і тощо); ознайомлення студентів зі зразками *сербського епосу та історичних пісень; аналіз історичної ролі сербських монастирів як осередків духовності й культури* (монастирі Студениця, Манасія, Жича, Крушедол, Сопочани, Ариле). До вступного курсу неодмінно має бути включено лекцію на кшталт «*Видатні серби*», яка має на меті актуалізувати, а іноді й спочатку попередньо ознайомити українську студентську аудиторію із внеском, який зробили до світової скарбниці видатні діячі сербської науки та культури (лінгвіст В. Караджич; учені – Р. Бошкович, Н. Тесла, Й. Цвіїч, М. Пупин, М. Марич; композитор С. Мокраняц; письменник-лауреат Нобелівської премії І. Андрич, класики світової літератури М. Црнянський, М. Селімович, М. Павич та ін.). Урізноманітнити підхід до викладання мови необхідно й за рахунок презентації *компаративного аспекту сербської та української фразеології, системи цінностей носіїв сербської мови* (О вредностима у српском језику, 2015, с. 1–209), *хрестоматій творів сербської літератури* в оригіналі (Бојовић, 1998, с. 1–393) та в перекладі українською мовою (Сербська література ХХ ст., 2016, с. 1–302); *цікавих фактів про сербські звичаї*, напр., «Крсну славу», та багатомітові *політико-культурні взаємини українського і сербського народів*). Треба відзначити, що така популярна і чудово ілюстрована література, яка знайомить із сербськими звичаями і побутом, з особливостями національного характеру і менталітету сербів, зокрема, через призму м'якого *гумору*, є цілком доступною і на полицях сербських книгарень (див., напр.: Николић, 2003, с. 1–257; Поповић, Тимотијевић, Ристовић, 2011, с. 1–643), й у всесвітній мережі Інтернет, зокрема «Срби у 100 лекција» (Видаковић, 2006, с. 1–183) або ж «Љубавни живот Црногораца» (Баћовић, 2010, с. 1–191), «Црногорска пророчанства» (Баћовић, 2006, с. 1–200).

2. Треба визнати, що попри всі свої позитивні характеристики, система освіти за радянських часів мала й принципові недоліки, які наклали відбиток і на викладання іноземних мов. Серед них – і яскраво виражене, часто-густо відірване від життя *теоретичне спрямування викладання*. І це не дивно, оскільки міжнародні контакти були обмеженими, а викладачі, котрі викладали іноземні мови у вишах, рідко відвідували іноземні країни і не мали великого досвіду комунікації з носіями мов. І, хоча це й не можна вважати їхньою провиною, усе вищезгадане не могло не відбиватися на загальному рівні викладання.

Нині ж у викладанні інослов'янських мов сформувалася протилежна тенденція – дати студентові *якомога більше практичних навичок*, проте викладачі курсу мови часто передають у цьому відношенні куті меду, збагачуючи лексикон студентів великим масивом нової лексики, серед якої переважають інтернаціоналізми, не приділяючи належної уваги, скажімо, питанням граматичної структури сербської мови. Згадане явище ілюструє

загальну тенденцію, що полягає у доволі тісній пов'язаності процесів глобалізації та інтернаціоналізації. Наявність цього тренду відзначають сучасні лінгвісти: «Міжнародний аспект, наявний у феномені глобалізації, присутній і у феномені інтернаціоналізації. ... У той час як глобалізація у сфері економіки, а тоді й в усіх інших галузях є глобальною інтеграцією багатьох національних економік, політик, культур у єдину, глобальну, – інтернаціоналізація здебільшого виявляється у наданні більшого значення міжнародній торгівлі, відносинам, контрактам, співробітництву... У той час, як глобалізація як феномен і як поняття є контроверсійним, із чималою кількістю негативних конотацій, поняття інтернаціоналізації зазвичай має позитивне забарвлення в різноманітних контекстах, тож і в контексті університетської освіти... Така невеличка термінологічна відмінність має важливе значення, оскільки ці два слова часто вживаються як синоніми, залежно від бажаних конотацій і ефектів...» (Мишић Илић, 2014, с. 8).

Певна річ, що в основі викладання сербської мови в Україні мають і надалі залишатися і засадничі моменти, сформульовані ще наприкінці ХХ століття: *принцип науковості, принцип наочності; принцип адекватності; принцип свідомої активності; принцип систематичності й повноти; принцип доступності; принцип економічності; принцип довговічності й систематичності знань, умінь і навичок; принцип обумовленості та ін.* (див., напр.: Илић, 1998, с. 32–56). Визначальною особливістю концепції методики викладання інослов'янської мови епохи глобалізації є те, що вона спрямована на уможливлення повноцінного сприйняття студентами величезного обсягу різноманітної (вербальної і невербальної) інформації, тому вона неодмінно має засновуватися на комбінуванні різних видів активності студентів. Чільне місце в цьому контексті посідають розвиток монологічного і діалогічного мовлення; опрацювання текстів різного ступеня складності, реферування текстів тощо. Безумовна перевага такої концепції полягає в тому, що вона розглядає сербську мову не лише як предмет викладання, а і як засіб викладання.

3. З намаганням дати студентам більше практичних мовних навичок зазвичай тісно пов'язана й інша крайність – ввести до їхнього лексикону якомога більше *неологізмів та слів іншомовного походження* (а серед них – і інтернаціоналізмів). Проте згадану тенденцію «сповідують» не всі викладачі, а деякі, навпаки, (часто-густо й штучно) намагаються привчити аудиторію до тієї думки, що вживання неологізмів і слів іншомовного походження не є окрасою мови, тоді варто якнайширше використовувати питому сербську або спільнослов'янську лексику. У цьому контексті, на нашу думку, слушною є теза академіка М. Івич, яка, разом з іншими провідними сербськими філологами (див.: Фекете, Терзић, Ђупић, 2005, с. 195–207) акцентує на необхідності виваженого й розумного підходу: «Уникати вживання неологізму будь-якою ціною не означає робити внесок, а навпаки – шкодити власному виражальному фондові. Нашим головним завданням стосовно сербської мови не є і не має бути прагнення зробити її якомога більш відмінною від будь-якої іншої мови, – наше пріоритетне завдання – зробити її такою, аби вона була максимально функціональною, тобто щоб за допомогою її засобів можна було якомога зрозуміліше сформулювати певне повідомлення, яким треба поділитися з іншими. Якщо нам із цією метою необхідно використати слово іншомовного походження, і, можливо, зі стилістичного погляду, воно є вдалішим від нашого (сербського – В. Я.) слова, то чому б нам цим запозиченням і не скористатися?» (Ивић, 2007, с. 8–9).

У підході до *опрацювання лексики* необхідно знайти оптимальний баланс між теоретичною основою і «живим» підґрунтям, а також зважати на ступінь генетичної спорідненості і типологічної близькості сербської і української мов. Однією з класичних «безпрограшних» стратегій заохочення студентської аудиторії до опрацювання сербської лексики є презентація великого лексичного шару так званих «удаваних/хибних друзів перекладача» або *міжмовних паронімів* як формально схожих мовних одиниць двох мов із різною семантичною інтерпретацією. Згаданий термін (міжмовні пароніми) дозволяє враховувати евентуальні формальні коливання паронімічних форм, а також вірогідність їхньої контекстуальної субституції. Треба зазначити, що словник найчастотніших українсько-сербських паронімів знає сербська лінгвістка Л. Попович презентувала ще наприкінці 90-х років минулого століття, запропонувавши, зокрема, не лише історичний нарис еволюції теорії міжмовної паронімії, а й виділивши основні типи міжмовних паронімічних відношень з погляду формального, лексикологічного і семантичного аспектів. Предметом пильної уваги дослідниці стали конкретні методи опрацювання особливостей системних кореляцій графічного характеру, невідповідності акцентуаційної природи, зумовлені особливостями оригінальності сербської та хорватської акцентологічної системи. Авторка пропонує низку яскравих прикладів роботи над українсько-сербськими міжмовними паронімами, серед яких фігурують такі лексеми: *байка – бајка; баня – бања; брід – брод; ворог – враг; вправа – управа; живіт – живот; марля – мрља; метá – мéта; поріз – порез; самéць – сáмац; палець – палац* та ін. (див. також: Бондар, Ярмач, 2001, с. 12–23; Ярмач, 2009, с. 111–125). *Види робіт* на практичних заняттях із сербської мови можна вдало урізноманітнити за рахунок використання таких рідкісних «перлин» науково-дидактичної літератури, як «Оповідання про слова» М. Шипки (див.: Шипка, 1998, с. 1-387), у яких автор у *популярній формі* репрезентує *цілий лексикон* (близько тисячі слів), а слухачі мають можливість дізнатися про щось набагато більше, ніж походження і значення слів, адже в книжці є декілька рубрик, які охоплюють практично всі найголовніші сфери життя («Слова зі шкільного портфеля»; «Гуляючи містом», «У світі спорту», «Царство тварин», «Калейдоскоп» тощо).

З необхідності засвоєння великої кількості лексичних одиниць впливає нагальна потреба ознайомлення української студентської аудиторії з *основними принципами сучасного міжслов'янського перекладу, з перекладацькими трансформаціями*, необхідними для інтерпретації сербських текстів українською мовою і навпаки. М. Сибинович, авторитетний сербський філолог, перекладач і фахівець у галузі теорії й практики перекладу, слушно підкреслює, що між природними мовами вочевидь ніколи не може бути повної відповідності на всіх мовних рівнях. Саме тому на основі досвіду перекладацької практики сучасна лінгвістично орієнтована теорія перекладу запровадила низку «узаконених» замінь, за допомогою яких у перекладі в межах принципу функціональної еквівалентності й на основі ієрархізації елементів оригінального тексту здійснюються різноманітні видозміни граматичної (морфологічної, лексичної та синтаксичної) структури. Такі заміни ... найчастіше є втіленням прагнення, яке полягає в тому, аби те, ...що з однієї мови іншою неможливо перекласти буквально, певним чином надолужити (компенсувати) опосередковано... У теорії перекладу зазвичай виділяють такі види перекладацьких трансформацій: 1. перестановка; 2. заміна; 3. додавання; 4. опущення» (Сибиновић, 1990, с. 107–109).

4. Попри свій відчутний негативний вплив, глобалізація відкриває і широкі перспективи для полегшення, максимального урізноманітнення й унаочнення методологічних підходів до викладання мов. В умовах глобалізації актуалізується значення *індивідуального підходу із залученням інтерактивного принципу та мультимедійних засобів* як основи стратегії викладання сербської мови. Дослідники справедливо підкреслюють: сутність такого підходу полягає в тому, що процес навчання як такий виступає моделлю спілкування. Проте моделюються лише найсуттєвіші параметри комунікації, як-от: її особистісний характер, міжперсональні стосунки фігурантів комунікативних актів, зміст процесу комунікації, система мовних засобів тощо. Крім того, особливої актуальності в згаданому контексті набувають класичні методи, які в епоху глобалізації трансформуються і видозмінюються, – передусім у зв'язку з національною специфікою сербської мови. Ідеться про граматичний, аудіовізуальний, аудіолінгвальний, імітаційний, денотативний, ситуативний аспекти, спрямовані на набуття навичок мовного автоматизму. Новітній час також створив передумови для урізноманітнення форм організації занять, серед яких превалюють: заняття-діалог; заняття-інтерв'ю; ТВ-заняття; «кіно»-заняття; заняття-гра; заняття-екскурсія та ін. (див., напр.: Кончаревіч, 1996, с. 108–118; Маринковић, 2003, с. 63–87; Білик, 2009, с. 104–110).

Зокрема, подаючи складний *граматичний матеріал* за солідними класичними джерелами (граматиками М. Стевановича, Ж. Станойчича і Л. Поповича), водночас нині потрібно неодмінно звертатися і до компаративних досліджень сербської та української мов (див.: Поповић 1991, с. 74–86; Поповић, Ярмач, 2010, с. 263–280), зокрема й новітніх (див.: Поповић, 2014, с. 10–400; Терзић, 1993, с. 153–157; Терзић, 1996, с. 101–105), до ролі текстів у курсі вивчення сербської мови (див.: Киршова, 2002, с. 149–158; Смољска, 2002, с. 231–236), іще більше посилювати компаративний аспект викладання (див.: Пипер, 2010, с. 241–261; Пипер, 2003, с. 1–296; Станковић, 2000, с. 7–18; Терзич, 2010, с. 39–43; Терзић, 1999, с. 1–370; Тошович 1985, с. 171–194; Тошович, 2006, с. 1–561).

5. Важливим моментом під час вивчення сербської мови українцями є *особливість сербської акцентуації*. Відомо, що природа наголосу в сербській мові та в східнослов'янських є принципово різною, адже сучасна сербська і хорватська мови (у майже незмінному вигляді) зберігають праслов'янську акцентуаційну систему. Для *динамічного* типу наголосу (який панує в східнослов'янських мовах) є характерним виразно сильніша вимова наголошених складів, напружена артикуляція, що спричиняє і значно слабшу міру артикуляції при вимові ненаголошених складів. *Музичній* же акцентуації притаманна висота наголошених складів порівняно з ненаголошеними, тому ця акцентуація називається також і *тонічною*. На відміну від мов із динамічним наголосом, де ненаголошені склади перебувають у тіні наголошених, у мовах із переважно музичною акцентуацією по-іншому відбувається розподіл сили і фонації повітряного струменя. З цього випливає, що акцентуація є, поза всяким сумнівом, найважчим аспектом у вивченні сербської мови студентами-українцями. Вочевидь, найперспективнішим напрямом є вивчення особливостей сербської акцентуації на матеріалі штокавських говірок, що належать до шумадійсько-воєводинського і східногерцеговинського діалектів, які свого часу і було покладено в основу сербської літературної мови. Для останніх характерними є *чотири типи інтонацій*. Крім того, на особливу увагу заслуговують такі складні моменти:

постударні довготи; перенос наголосу на проклітики; акцентуаційні дублети; наголоси, які мають смислорозрізнявальну функцію; акцентуація у складних словах; акцентуація у словах іношомовного походження. Неабиякої ваги набувають також «ілюстративний» і компаративний аспекти, а надто для прикладів, пов'язаних із *міжмовною омонімією і паронімією*.

Зі своєрідністю сербської акцентуації тісто пов'язані й відмінності у царині сербської *фонетики*. Артикуляційна база східних слов'ян порівняно з артикуляційним апаратом південних слов'ян є доволі «лабільною» і м'якою, хоча артикуляційна база українців є дещо «твердішою», ніж скажімо артикуляційна база росіян або білорусів. Усе це створює певні труднощі, оскільки українським студентам не завжди легко на початковому етапі відтворити низку особливостей сербської фонетики, які, зокрема, полягають у такому:

– у сербській мові немає фонем (рос.) «*ы*»;

– наступний голосний звук «*и*» у сербській мові не пом'якшує попередній приголосний (*Ниш, ништа, никад, тихо, Тиса*);

– окремі сербські голосні звуки і звукосполучення не мають точних паралелей в українській мові, передусім це, так зване, середньоевропейське «*л*», (хоча в деяких українських діалектах дуже схожий звук присутній), а також інші звуки – «*ь*», «*ть*» у різних позиціях: *љуска, љубити, муљ, коњ, њихати* та ін., відповідно, студент має отримати спеціальний коментар;

– окремого коментаря потребують також опозиції: *ђ / џ, ѣ / ч* та інші.

Важливо пояснити студентській аудиторії, що поширена дилетантська думка про те, що споріднені мови є легкими і дуже схожими, є некоректною і помилковою, а така подібність на початковому етапі більше заважає, ніж допомагає. Крім того, бажано, щоб із самого початку студенти регулярно слухали оригінальні *аудіокурси, начитані носіями мови* з метою уникнення в перспективі мовної реадптації, яка є небажаною і зазвичай відбувається вкрай важко.

Висновки:

1. Багаторічний досвід викладання сербської мови у вишах авторки пропонованої статті й дослідження особливостей викладання сербської мови в Україні епохи глобалізації переконливо засвідчили, що ця галузь вимагає суттєвого вдосконалення методики презентації мовних фактів. Вплив процесу глобалізації на вивчення слов'янської мови в інослов'янському середовищі є складним, неоднозначним і далеко не завжди позитивним. Утім, запорука успіху полягає у збалансованому поєднанні обсягу філологічних знань теоретичного характеру, практичних мовних умінь і навичок, розширеного за рахунок використання інтерактивних засобів викладання та мультимедіа, із суттєвим посиленням плану інформації лінгвокраїнознавчого характеру.

2. Мовна освіта у новітній час повинна бути якісною і всебічною, утім вона не має бути занадто «затеоретизованою». Урізноманітнення вимагають і традиційні види робіт: опрацювання лексики, підбір текстів, розвиток монологічного і діалогічного мовлення тощо. Головної ролі набуває поєднання індивідуального підходу із залученням інтерактивного принципу як основи стратегії викладання сербської мови

3. Вивчення слов'янської мови в інослов'янському середовищі є дуже перспективною галуззю, а його специфіка полягає в уможливленні сприйняття українськими студентами величезного обсягу вербальної та невербальної інформації через використання наявних завдяки технічному прогресу

інтерактивних методів і мультимедіа в навчанні іноземних мов, а водночас – у набутті «мовного імунітету» та орієнтирів для навігації у глобалізованому просторі, які дозволять зберегти слов'янську лінгвокультурну ідентичність і звернутися до традиційних слов'янських цінностей.

Бібліографія

- Ајдачић, Д., Непоп-Ајдачић, Л. (2015). *Поредбена српско-украјинска фразеологија*. Београд: Алма.
- Баћовић, Ч. (2006). *Црногорска пророчанства*. Подгорица: Побједа а. д.
- Баћовић, Ч. (2010). *Љубавни живот Црногораца*. Подгорица: Народна књига.
- Бегенишић, Д. Л. (2014). Настава страних језика у ери глобализације – са посебним освртом на немачки језик. *Наука и глобализација. Филолошке науке. Зборник радова са научног скупа*. Источно Сарајево: Филозофски факултет, 8, ½, 55-62.
- Билик, Н. Л. (2009). Сучасні методологічні підходи до викладання сербської мови дорослій аудиторії. *Інтерактивні методи і мультимедіа в навчанні іноземних мов: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14 листоп. 2008 р.)*. (С. 104-110). Київ: Дипломат. акад. України при М-ві закордон. справ України, ВД «ДЕМІД».
- Бојовић, З. (1998). *Српска књижевност: избор*. Изд. 2. Београд: Међународни славистички центар: Чигоја штампа.
- Бондар, І. П., Ярмак, В. І. (2001). Інтерференція на рівні міжмовних омонімів: методологічний аспект (на матеріалі викладання сербської, української та російської мов). *Мова і культура: наук. вид.* (С. 12-23). Київ: ВД Дмитра Бураго.
- Видаковић, В. (2006). *Срби у 100 лекција: језик и обичаји мојих земљака*. Београд: Лута.
- Дункова, Т. (2000). Настава српског језика у Бугарској. *Реферати V Међународног симпозијума «Стање и перспективе напредног проучавања руског и других језика»*. (С. 253-261). Београд: Чигоја штампа.
- Зенчук, В. (2002). Садржај организација курса за нову српску специјализацију на Московском универзитету «Ломоносов». *Научни састанак слависта у Вукове дане. Зборник научних радова*. Београд: Чигоја штампа, 30/1, 237-242.
- Ивић, М. (2007). *Расправљања о језику у времену глобализације. Зборник Матице српске за књижевност и језик*. Нови Сад, 55, 1, 7-10. Отримано з <http://www.maticasrpska.org.rs/category/katalog-izdanja/naucni-casopisi/zbornik-matice-srpske-za-knjizevnost-i-jezik/> (дата звернення: 15.04.2020).
- Илић, П. (1998). *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси: методика наставе*, 2, прерађено и доп. изд. Нови Сад: Змај.
- Ярмак, В. (2001). Актуални методолошки проблеми наставе српског језика као страног за студенте почетнике у Украјини. *Славистика*. Београд: Славистичко друштво Србије, V, 245-255.
- Ярмак, В. (2002). Нови аспекти наставе српског језика као страног за Украјинце и Русе. *Научни састанак слависта у Вукове дане. Зборник научних радова*. Београд: Чигоја штампа, 30/1, 249-259.
- Ярмак, В. (2003). Перспективе и резерве унапређивања експерименталних метода наставе српског језика као страног у билингвалној украјинској

- середини. *Научни састанак слависта у Вукове дане. Зборник научних радова.* Београд: Чигоја штампа, 31/1, 222-230.
- Киршова, М. (2002). Прилог проучавању фразеологизама. *Научни састанак слависта у Вукове дане. Зборник научних радова.* Београд: Чигоја штампа, 30/1, 149-158.
- Контрастивна проучавања српског језика: правци и резултати (2010). Уредници И. Клајн, П. Пипер. Београд: Српска Академија наука и уметности.
- Кончаревић, К. (1996). *Настава страног језика на филолошким студијама: теорија и пракса.* Београд: филолошки факултет.
- Кончаревић, К. (2000). Родной язык в учебнике инославянского (русского) языка. *Реферати V Међународног симпозијума «Стање и перспективе напоредног проучавања руског и других језика».* (С. 366-374). Београд: Чигоја штампа.
- Крајишник, В., Маринковић, Н. (2002). О активностима центра за српски језик као страни на филолошком факултету у Београду. *Научни састанак слависта у Вукове дане. Зборник научних радова.* Београд: Чигоја штампа, 30/1, 264-266.
- Маринковић, С. (2003). *Методика креативне наставе српског језика и књижевности.* 3 изд. Београд: Креативни центар.
- Мельничук, О. С. (1991). Методологічні пошуки в нових підходах до висвітлення мови. *Мовознавство*, 3, 3-11.
- Мишић Илић, Б. М. (2014). Језички аспекти глобализације универзитетског образовања. *Наука и глобализација. Филолошке науке. Зборник радова са научног скупа.* Источно Сарајево: Филозофски факултет, 8, 1, 7-20.
- Николић, Д. (2003). *Илустрована занимљива српска историја.* Деспотовац: Народна библиотека «Ресавска школа».
- О вредностима у српском језику. Зборник етнолингвистичких радова. (2015). Уредио Д. Ајдачић. 1 изд. Београд: Алма.
- Пипер, П. (2003). *Српски између великих и малих језика.* Београд: Београдска књига.
- Поповић, Љ. (1991). О украјинско-српскохрватској међујезичкој паронимији. *Живи језици. Лингвистика. Наука о књижевности. Методика. Хроника.* Београд: Савез друштва за стране језике и књижевности Републике Србије, XXXIII, 1-4, 4-86.
- Поповић, Љ. (2014). *Контрастивна граматика украјинског и српског језика: таксис и евиденцијалност.* Београд: Српска Академија наука и уметности.
- Поповић, Љ., Јармак, В. (2010). Украјинско-српска контрастивна језичка истраживања. В *Контрастивна проучавања српског језика: правци и резултати.* (С. 263-280). Београд: Српска Академија наука и уметности,.
- Поповић, М., Тимотијевић, М., Ристовић, М. (2011). *Историја приватног живота у Срба: од средњег века до модерног доба.* Београд: Сlio.
- Сербська література ХХ ст.: хрестоматія (2016). Вибір та опрацювання Д. Ајдачича, А. Татаренко. Київ: Освіта України.
- Сибиновић, М. (1990). *Нови оригинал. Увод у превођење.* Београд: ИДП «Научна књига».
- Смољска, А. (2002). Улога текстова у изучавању српског језика као страног. *Научни састанак слависта у Вукове дане. Зборник научних радова.* Београд: Чигоја штампа, 30/1, 231-236.

- Станковић, Б. (2002). Једно виђење актуелних организационих и методичких питања изучавања српског језика као страног. *Научни састанак слависта у Вукове дане. Зборник научних радова*. Београд: Чигоја штампа, 30/1, 225-230.
- Станкович, Б. (2000). К вопросу о состоянии и перспективах сопоставительных исследований русского и других славянских языков. *Реферати V Међународног симпозијума «Стање и перспективе напоредног проучавања руског и других језика»*. (С. 7-18). Београд: Чигоја штампа.
- Стеблина, Л. М. (2009). Сербістика в Київському університеті ім. Тараса Шевченка. *Українсько-сербський збірник «Українська»*. (С. 203-234). Київ: Темпора.
- Стеблина, Л. М. (2018). Српски језик и књижевност на Кијевском универзитету «Тарас Шевченко» – изазови савременог доба. *Научни састанак слависта у Вукове дане. Зборник научних радова*. Београд: Међународни славистички центар, 41/1, 87-92.
- Телебак, М. (2015). Морамо говорити српски језик, морамо вратити своје писмо, да пишемо ћирилицом. *Слободна Херцеговина*. Отримано з <http://slobodnahercegovina.com/telebak-moramo-govoriti-srpski-jezik-moramo-vratiti-svoje-pismo-da-pisem> (дата звернення: 10.04.2020).
- Терзић, Б. (1990). *Руско-српске језичке паралеле*. Књ. II. Београд: Славистичко друштво Србије.
- Терзић, Б. (1993). Дејакі передумови зіставног аналізу української та сербохрватської мов. *Зборник Матице српске за славистику*, 43, 153-157.
- Терзић, Б. (1996). О конфронтирању / контрастирању српског и украјинског језика. *Зборник радова 5. Симпозијума «Контрастивна језичка истраживања»*. (С. 101-105). Нови Сад: Универзитет у Новом Саду. Филозофски факултет-Друштво за примењену лингвистику. Војводине.
- Терзич, Б. (2010). Обзор современных сопоставительных исследований русского и других славянских языков (на материалах сборников докладов белградских симпозиумов под эгидой МАПРЯЛ). *Русский язык как инославянский*, II, 39-43.
- Тер-Минасова, С. Г. (2007). Война и мир языков и культур: вопросы теории и практики межъязыковой и межкультурной коммуникации: учеб. пособие. Москва: АСТ, Астрель, Хранитель.
- Тома, П. Л. (1998). О изучавању српског језика у Француској. *Свет речи*, 6-8, 99-101.
- Тома, П. Л. (2005). Српски, хрватски, босански, црногорски, српскохрватски на Сорбони. *Научни састанак слависта у Вукове дане. Зборник научних радова*, 34/1, 229-238.
- Тошович, Б. (1985). Прошедшее время в русском и сербскохрватском языках. *Studia russica*, VIII, 171-194.
- Тошович, Б. (2006). *Экспрессивный синтаксис глагола русского и сербского/хорватского языков*. Москва: Языки славянской культуры.
- Фекете, Е., Терзић, Б., Тупић, Д. (2005). *Српски језички саветник*. 1 изд. Београд: Српска школска књига.
- Шипка, М. (1998). *Приче о речима*. 7 испр. изд. Београд: ЦПЛ; Нови Сад: Прометеј.
- Ярмак, В. І. (2001). *Навчально-методичний комплекс дисципліни «Теоретична граматики сучасної сербської літературної мови. Фонетика і фонологія. Лексикологія. Словотвір (для студентів III курсу, які*

навчаються за спеціальністю «Сербська мова і література та англійська мова і література»). Київ: Київ. ін-т «Славістичний ун-т».

- Ярмак, В. І. (2009). Лінгводидактичні та технічні засоби вдосконалення навчання близькоспоріднених мов. *Інтерактивні методи і мультимедіа в навчанні іноземних мов: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Київ, 14 листоп. 2008 р.). (С. 111-125). Київ: Дипломат. акад. України при М-ві закордон. справ України, ВД «ДЕМІД».
- Ognjević, V. (2018). Dobra književnost rapidno gubi čitaoce. Intervju: Povodom romana «Maksimum». *Kultura*. Отримано з <https://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Kultura&clanak=640470&najdatum=2018-03-28&datum=2018-03-29> (дата звернення: 15.04.2020).
- Ognjević, V. (2020). Svet će postati globalni "Mekdonalds". Отримано з <https://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:734614-Vida-Ognjenovic-Svet-ce-postati-globalni-Mekdonalds> (дата звернення: 15.04.2020).

References

- Ajdačić, D., Njop-Ajdačić, L. (2015). *Poredbena srpsko-ukrajinska frazeologija*. Beograd: Alma.
- Baćović, Č. (2006). *Crnogorska proročanstva*. Podgorica: Pobjeda a. d.
- Baćović, Č. (2010). *Ljubavni život Crnogoraca*. Podgorica: Narodna knjiga.
- Begenišić, D. L. (2014). Nastava stranih jezika u eri globalizacije – sa posebnim osvrtom na nemački jezik. *Nauka i globalizacija. Filološke nauke. Zbornik radova sa naučnog skupa*. Istočno Sarajevo: Filozofski fakultet, 8, ½, 55-62.
- Bilyk, N. L. (2009). Suchasni metodologični pidhody do vykladannia serbs'koyi mivy doroslij audytoriyi. In *Interaktyvni metody i mul'tymedia v navchanni inozemnykh mov: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (m. Kyiv, 14 lystop. 2008 r.). (S. 104-110). Kyiv: Dyploamat. akad. Ukrayiny pry M-vi zakordon. sprav Ukrayiny, VD "DEMID".
- Bojović, Z. (1998). *Srpska književnost: izbor*. Izd. 2. Beograd: Međunarodni slavistički centar: Čigoja štampa.
- Bondar, I. P., Yarmak, V. I. (2001). Interferentsiya na rivni mizhmovnykh omonimiv: metodologichnyy aspekt (na materialy vykladannia serbs'koyi, ukrayins'koyi ta rosiys'koyi mov). In *Mova i kul'tura: nauk. vyd.* (S. 12-23). Kyiv: VD Dmytra Buraho.
- Dunkova, T. (2000). Nastava srpskog jezika u Bugarskoj. In *Referati V Međunarodnog simpozijuma «Stanje i perspektive naporednog proučavanja ruskog i drugih jezika»*. (S. 253-261). Beograd: Čigoja štampa.
- Fekete, E., Terzić, B., Đunić, D. (2005). *Srpski jezički savetnik*. 1 izd. Beograd: Srpska školska knjiga.
- Ilić, P. (1998). *Srpski jezik i književnost u nastavnoj teoriji i praksi: metodika nastave*. 2 prerađeno i dop. izd. Novi Sad: Zmaj.
- Ivić, M. (2007). *Raspravljanja o jeziku u vremenu globalizacije. Zbornik Matice sprske za književnost i jezik*. Novi Sad, 55, 1, 7-10. Retrieved from <http://www.maticasrpska.org.rs/category/katalog-izdanja/naucni-casopisi/zbornik-matice-srpske-za-knjizevnost-i-jezik/>
- Jarmak, V. (2001). Aktualni metodološki problemi nastave srpskog jezika kao stranog za studente početnike u Ukrajini. *Slavistika*. Beograd: Slavističko društvo Srbije, V, 245-255.
- Yarmak, V. I. (2001). *Navchal'no-metodychnyy kompleks dystsypliny "Teoretychna hramatyka suchasnoyi serbs'koyi literaturnoyi movy. Fonetyka i fonolohiya*.

- Leksykologhiya. Slovoivir (dl'a studentiv III kursu, yaki navchayut's'a za spetsial'nist'u "Serbs'ka mova i literatura ta anhliys'ka mova i literatura").* Kyiv: Kyiv. in-t "Slavistychnyy un-t".
- Jarmak, V. (2002). Novi aspekti nastave srpskog jezika kao stranog za Ukrajince i Ruse. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Zbornik naučnih radova.* Beograd: Čigoja štampa, 30/1, 249-259.
- Jarmak, V. (2003). Perspektive i reserve unapređivanja eksperimentalnih metoda nastave srpskog jezika kao stranog u bilingvalnoj ukrajinskoj sredini. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Zbornik naučnih radova.* Beograd: Čigoja štampa, 31/1, 222-230.
- Yarmak, V. I. (2009). Linhvodydaktychni ta tehnični zasoby vdoskonalennia navchannia blyz'kosporidnykh mov. In *Interaktyvni metody i mul'tymedia v navchanni inozemnykh mov: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 14 lystop. 2008 r.). (S. 111-125).* Kyiv: Dyploimat. akad. Ukrayiny pry M-vi zakordon. sprav Ukrayiny, VD "DEMID".
- Kiršova, M. (2002). Prilog proučavanju frazeologizama. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Zbornik naučnih radova.* Beograd: Čigoja štampa, 30/1, 149-158.
- Končarević, K. (1996). *Nastava stranog jezika na filološkim studijama: teorija i praksa.* Beograd: Filološki fakultet.
- Končarević, K. (2000). Rodnoy yazyk v uchiebnie inoslavianskogo (russkogo) yazyka. In *Referati V Međunarodnog simpozijuma "Stanje i perspektive naporednog proučavanja ruskog i drugih jezika". (S. 366-374).* Beograd: Čigoja štampa.
- Kontrastivna proučavanja srpskog jezika: pravci i rezultati (2010). Urednici I. Klajn, P. Piper. Beograd: Srpska Akademija nauka i umetnosti.
- Krajišnik, V., Marinković, N. (2002). O aktivnostima centra za srpski jezik kao strani na filološkom fakultetu u Beogradu. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Zbornik naučnih radova.* Beograd: Čigoja štampa, 30/1, 264-266.
- Marinković, S. (2003). *Metodika kreativne nastave srpskog jezika i književnosti.* 3 izd. Beograd: Kreativni centar.
- Melnichuk, O. S. (1991). Metodologični poshuky v novych pidkhodakh do vysvitlenn'a movy. *Movoznavstvo*, 3, 3-11.
- Mišić Ilić, B. M. (2014). Jezički aspekti globalizacije univerzitetskog obrazovanja. *Nauka i globalizacija. Filološke nauke. Zbornik radova sa naučnog skupa.* Istočno Sarajevo: Filozofski fakultet, 8, 1, 7-20.
- Nikolić, D. (2003). *Ilustrovana zanimljiva srpska istorija.* Despotovac: Narodna biblioteka "Resavska škola".
- O vrednostima u srpskom jeziku. Zbornik etnolingvističkih radova. (2015). Uredio D. Ajdačić. 1 izd. Beograd: Alma.
- Ognjević, V. (2018). Dobra književnost rapidno gubi čitaoce. Intervju: Povodom romana «Maksimum». *Kultura.* Retrieved from <https://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Kultura&clanak=640470&najdatum=2018-03-28&datum=2018-03-29>.
- Ognjević, V. (2020). *Svet će postati globalni "Mekdonalds".* Retrieved from <https://www.novosti.rs/vesti/kultura.71.html:734614-Vida-Ognjenovic-Svet-ce-postati-globalni-Mekdonalds>.
- Piper, P. (2003). *Srpski između velikih i malih jezika.* Beograd: Beogradska knjiga.
- Popović, Lj. (1991). O ukrajinsko-srpskohrvatskoj međujezičkoj paronimiji. *Živi jezici. Lingvistika. Nauka o književnosti. Metodika. Hronika.* Beograd: Savez društava za strane jezici i književnosti Republike Srbije, XXXIII, 1-86.

- Popović, Lj. (2014). *Kontrastivna gramatika ukrajinskog i srpskog jezika: taksis i evidencijalnost*. Beograd: Srpska Akademija nauka i umetnosti.
- Popović, Lj., Jarmak, V. (2010). Ukrajinsko-srpska kontrastivna jezička istraživanja. In *Kontrastivna proučavanja srpskog jezika: pravci i rezultati*. (S. 263-280). Beograd: Srpska Akademija nauka i umetnosti.
- Popović, M., Timotijević, M., Ristović, M. (2011). *Istorija privatnog života u Srba: od srednjeg veka do modernog doba*. Beograd: Clio.
- Serbs'ka literatura XX st. Khrestomatiya (2016). Vybir ta oprats'uvannia D. Aydachycha, A. Tatarenko. Kyiv: Osvita Ukrayiny.
- Sibinović, M. (1990). *Novi original. Uvod u prevođenje*. Beograd: IDP "Naučna knjiga".
- Smoljska, A. (2002). Uloga tekstova u izučavanju srpskog jezika kao stranog. In *Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Zbornik naučnih radova*. (S. 231-236). Beograd: Čigoja štampa
- Stanković, B. (2000). K voprosu o sostoyanii i perspektivakh sopostavitel'nykh issledovaniy russkogo i drugih slavianskikh yazykov. In *Referati V Međunarodnog simpozijuma "Stanje i perspective naporednog proučavanja ruskog i drugih jezika»*. (S. 7-18). Beograd: Čigoja štampa.
- Stanković, B. (2002). Jedno viđenje aktuelnih organizacionih i metodičkih pitanja izučavanja srpskog jezika kao stranog. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Zbornik naučnih radova*. Beograd: Čigoja štampa, 30/1, 225-230.
- Steblyna, L. M. (2009). Serbistyka v Kyivs'komu universyteti im. Tarasa Shevchenka. In *Ukrayins'ko-serbs'kyi zbirnyk "Ukras"*. (S. 203-234). Kyiv: Tempora.
- Steblyna, L. M. (2018). Srpski jezik i književnost na Kijevskom univerzitetu "Taras Ševčenko" – izazovi savremenog doba. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Zbornik naučnih radova*. Beograd: Međunarodni slavistički centar, 41/1, 87-92.
- Šipka, M. (1998). *Priče o rečima*. 7 ispr. izd. Beograd: CPL; Novi Sad: Prometej.
- Telebak, M. (2015). Moramo govoriti srpski jezik, moramo vratiti svoje pismo, da pišemo ćirilicom. *Slobodna Hercegovina*. Retrieved from <http://slobodnahercegovina.com/telebak-moramo-govoriti-srpski-jezik-moramo-vratiti-svoje-pismo-da-pisem>.
- Ter-Minasova, S. G. (2007). *Voyna i mir yazykov i kul'tur: voprosy tieorii i praktiki miezhazykovoy i miezhkul'turnoy kommunikatsii: ucheb. posobiye*. Moskva: AST, Astrel', Khranitel'.
- Terzić, B. (1990). *Rusko-srpske jezičke paralele*. Knj. II. Beograd: Slavističko društvo Srbije.
- Терзић, В. (1993). Deyaki peredumovy zistavnoho analizu ukrayins'koyi ta serbokhorvats'koyi mov. *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, 43, 153-157.
- Terzić, B. (1996). O konfrontiranju/kontrastiranju srpskog i ukrajinskog jezika. In *Zbornik radova 5. Simpozijuma "Kontrastivna jezička israživanja"*. (S. 101-105). Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu – Filozofski fakultet-Društvo za primenjenu lingvistiku Vojvodine.
- Terzić, B. (2010). Obzor sovriemiennykh sopostavitel'nykh issledovaniy russkogo i drugih slavianskikh yazykov (na materialakh sbornikov dokladov belgradskih simpoziumov pod egidoy MAPR'AL). *Russkiy yazyk kak inoslavianskiy*, II, 39-43.
- Toma, P. L. (1998). O izučavanju srpskog jezika u Francuskoj. *Svet reči*, 6-8, 99-101.

- Toma, P. L. (2005). Srpski, hrvatski, bosanski, crnogorski, srpskohrvatski na Sorboni. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Zbornik naučnih radova*, 34/1, 229-238.
- Tošović, B. (1985). Proshedsheye vremena v ruskom i serbskohrvatskom yazykakh. *Studia russica*, VIII, 171-194.
- Tošović, B. (2006). *Ekspressivnyy sintaksis glagola russkogo i serbskogo/khorvatskogo yazykov*. Moskva: Yazyki slavianskoy kul'tury.
- Vidaković, V. (2006). *Srbi u 100 lekcija: jezik i običaji mojih zemljaka*. Beograd: Luta.
- Zenchuk, V. (2002). Sadržaj organizacija kursa za novu srpsku specializaciju na Moskovskom univerzitetu "Lomonosov". *Naučni sastanak slavista u Vukove dane. Zbornik naučnih radova*. Beograd: Čigoja štampa, 30/1, 237-242.

Резюме

Ярмач Вероніка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ СЕРБСЬКОЇ МОВИ УКРАЇНСЬКИМ СТУДЕНТАМ В ЕПОХУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Постановка проблеми. Актуальність запропонованої статті визначається необхідністю перегляду низки суттєвих аспектів, які стосуються підходу до викладання споріднених слов'янських мов в інослов'янському середовищі (зокрема, сербської мови в Україні) в епоху глобалізації. Відчутний вплив на зниження інтересу української студентської аудиторії до сербської мови справила напружена геополітична ситуація на Балканах, розпад СФРЮ, агресія НАТО проти СР Югославії 1999 р., драматичні події, пов'язані з відокремленням Косова, несприятлива економічна ситуація в Сербії та в Україні, потужний тиск світових мов (передусім англійської) та низка інших чинників. Отже, з «елітної» спеціалізації, якої вона була в радянський період, нинішня сербська (тодішня сербохорватська) мова перетворилася на предмет, який вимагає додаткового заохочення і стимуляції інтересу української студентської аудиторії. Аналіз такої ситуації нашою наукою вимагає, з одного боку, посилення екстралінгвального чинника у викладанні, суттєвого збільшення обсягу інформації лінгвокраїнознавчого характеру, із другого, – концептуального переформатування та збалансування теоретичного і практичного аспектів подання мовного матеріалу.

Мета статті: репрезентувати багатий контент інформації екстралінгвального характеру і теоретико-методичних принципів викладання спорідненої слов'янської мови (яка, проте, належить до іншої підгрупи) в інослов'янському середовищі, а також акцентувати увагу на комплексному характері конкретних видів робіт зі студентською аудиторією, добору текстів тощо з урахуванням можливості використання сучасних інтерактивних засобів і мультимедіа в навчанні іноземної мови.

Методи дослідження: описовий та емпіричний; ретроспективне осмислення науково-методичної літератури; методи науково-методичного аналізу і синтезу; компаративний аналіз фонетичних, лексичних і акцентуаційних особливостей сербської та української мов; типологічний метод; метод добору відповідних текстів та аудіоматеріалу.

Основні результати дослідження. Результати дослідження особливостей викладання сербської мови в Україні епохи глобалізації переконливо засвідчили, що ця галузь вимагає суттєвого вдосконалення методики презентації мовних фактів. Вплив процесу глобалізації на вивчення слов'янської мови в інослов'янському середовищі є складним, неоднозначним і далеко не завжди позитивним. Утім, запорука успіху полягає у збалансованому поєднанні обсягу філологічних знань теоретичного характеру, практичних мовних умінь і навичок, розширеного за рахунок використання інтерактивних засобів викладання і мультимедіа, із суттєвим посиленням плану інформації лінгвокраїнознавчого характеру.

Висновки та перспективи. Вивчення слов'янської мови в інослов'янському середовищі є дуже перспективною галуззю, а його специфіка полягає в уможливленні сприйняття українськими студентами величезного обсягу вербальної і невербальної інформації через використання наявних завдяки технічному прогресу інтерактивних методів і мультимедіа в навчанні іноземних мов, а водночас – у набутті «мовного імунітету» та орієнтирів для навігації у глобалізованому просторі, які дозволять зберегти слов'янську лінгвокультурну ідентичність і звернутися до традиційних слов'янських цінностей.

Ключові слова: методика викладання сербської мови, глобалізація, принципи викладання сербської мови, лінгвальні та екстралінгвальні складники викладання, опрацювання сербської лексики, презентація сербської фонологічної системи та акцентуації.

Abstract

Yarmak Veronika

PECULIAR FEATURES OF THE SERBIAN LANGUAGE TEACHING TO UKRAINIAN STUDENTS IN THE EPOCH OF GLOBALIZATION

Background. The actual character of this article is determined by the need of revision of important aspects regarding the approach to teaching of cognate Slavic languages in another Slavic environment (in particular, of Serbian language in Ukraine) in the epoch of globalization. A tangible impact on decline of interest of the Ukrainian audience of students in Serbian language was caused by a tense geopolitical situation in the Balkans, collapse of the SFR of Yugoslavia, NATO aggression against the FR of Yugoslavia in 1999, dramatic events related to the separation of Kosovo, unfavorable economic situation in Serbia and in Ukraine, huge pressure from the world languages (first of all from English) and a number of other factors. So far, today's Serbian language (former Serbo-Croatian) turned from an "elite" specialization it was in Soviet period into a subject requiring additional encouraging and stimulation of interest of Ukrainian students. An analysis of such a situation runs into necessity, on the one hand, of strengthening extralingual factor in teaching, of increasing considerably the amount of culture-oriented linguistic information, and, on the other hand, of a conceptual reformatting and balancing of theoretical and practical aspects in presentation of language material.

Purpose of the article. The purpose is to represent a rich content of extralingual information, as well as of theoretical and methodological principles of teaching a cognate Slavic language (belonging, anyhow, to another branch) in another Slavic

environment, as well as to emphasize attention on a complex character of specific kinds of work with audience of students, selection of texts etc., taking into consideration the possibility of use of modern interactive means and multimedia in foreign language teaching.

Methods. The methodology used in this research includes: descriptive and empiric methods; retrospective comprehension of scientific and methodological literature; methods of scientific and methodological analysis and synthesis; comparative analysis of phonetic, lexical and accentuational peculiarities of Serbian and Ukrainian; typological method; method of related texts and audio material selection.

The main results of research of the Serbian language teaching in Ukraine in the epoch of globalisation are a convincing evidence of the need of improving essentially methods of language facts' presentation in this field. The impact of globalization process on teaching a Slavic language in another Slavic environment is complicated, controversial, and it is far from being always positive. However, the key to success is a balanced combination of amounts of theoretical philological knowledge, practical language skills and abilities, enlarged by means of using interactive ways of teaching and multimedia, with a considerable improving of culture-oriented information plan.

Conclusions and perspectives. Learning of a Slavic language in another Slavic environment is a very promising area, and its specificity lies in rendering possible perception of a huge amount of verbal and non-verbal information by Ukrainian students by means of available, thanks to technical progress, interactive methods and multimedia in foreign languages teaching, and, at the same time, in acquiring "language immunity" and benchmarks for surfing in a globalized space, which allow to save Slavic linguocultural identity and to appeal to traditional Slavic values.

Keywords: methodology of teaching Serbian, globalization, principles of teaching Serbian, lingual and extralingual components of teaching, working on Serbian lexicon, presentation of the Serbian phonologic system and accentuation.

Відомості про автора

Ярмач Вероніка, доктор філологічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу слов'янських мов Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні Національної академії наук України, м. Київ, Україна, e-mail: veronikaarmak1@gmail.com

Yarmak Veronika, Doctor of Philology, Senior Lecturer, Leading Researcher of the Slavic Languages Department of the O. O. Potebnya Institute of Linguistics of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, e-mail: veronikaarmak1@gmail.com

ORCID 0000-0002-5670-4440

Надійшла до редакції 25 травня 2020 року

Прийнято до друку 17 червня 2020 року